

Raadsinformatiebrief 2024-094

Van	Burgemeester en wethouders	Datum	5 november 2024
Aan	Gemeenteraad	Portefeuille- houder(s)	Bolsius, Paffen-Zeenni
Opsteller	Yvonne de Korte	Zaaknummer	1945057

Titel

Vervolgstappen Onderzoek Joods ontrecting

Kennisnemen van

Uitkomsten gevoerde gesprekken met betrokken organisaties en families inzake Joods ontrecting en de te nemen vervolgstappen in het kader van herstel.

Aanleiding

In januari 2024 werd het onderzoeksrapport van Maarten-Jan Vos gepubliceerd: *‘Een bladzijde in de Amersfoortse joodsche geschiedenis zoo zwart als nog nimmer is voorgekomen’- Betrokkenheid en het handelen van de gemeente Amersfoort bij de vervolging en ontrecting van joden tijdens de Tweede Wereldoorlog en in de jaren daarna*. Ook de brief van de begeleidingscommissie en het antwoord van de burgemeester werden gepubliceerd, zie de link [Onderzoek ontrecting en rechtsherstel Joods onroerend goed en Joodse inwoners | Gemeente Amersfoort](#). Tijdens de raadscommissievergadering Bestuur van 16 januari 2024 lichtte de onderzoeker het rapport toe, en gaf de voorzitter van de begeleidingscommissie, mevrouw Sonja de Leeuw, een toelichting op de brief van de commissie.

Uit het onderzoek blijkt duidelijk hoe de gemeente Amersfoort tijdens de Tweede Wereldoorlog, in opdracht van de bezetter, meewerkte aan het leeghalen van Joodse huizen en de opslag van inboedels, en aan de arrestatie van stadsgenoten. De gemeente heeft haar inwoners niet beschermd op de manier zoals zij hadden mogen verwachten. De periode van rechtsherstel na de bevrijding, toen de democratie was hersteld, was over het algemeen kil en bureaucratisch. Het rapport geeft voorbeelden van handelingen van de gemeente Amersfoort die Joodse overlevenden en nabestaanden dupeerden.

In raadsinformatiebrief 2023-164 (zie link [Raadsinformatiebrief \(notubiz.nl\)](#)) gaven wij aan de tijd te willen nemen om de inhoud van het onderzoek en de beoordeling door de leden van de begeleidingscommissie op ons in te laten werken, en samen met betrokkenen te onderzoeken welke manieren van herstel gepast zijn. In deze raadsinformatiebrief berichten wij u over de vervolgstappen die wij in gang gaan zetten, om uiting te geven aan onze spijt over de gebeurtenissen in het verleden, en om aandacht voor de Joodse inwoners van Amersfoort en de Joodse cultuur te borgen. De afgelopen maanden zijn benut om gesprekken hierover te voeren met de leden van de begeleidingscommissie, Joodse organisaties, de families die vragen hebben gesteld en Joodse Amersfoorters met speciale ervaring op het gebied van educatie en maatschappelijk werk.

Kernboodschap

De afgelopen maanden zijn verschillende gesprekken gevoerd met betrokkenen over het onderzoek naar Joods ontrecting (organisaties, leden van de begeleidingscommissie, families). De gemeente Amersfoort neemt haar verantwoordelijkheid voor de conclusies in het onderzoeksrapport en draagt bij aan herstel.

Uitkomsten gesprekken

Uit deze gesprekken is een breed pakket aan gewenste vervolgstappen gekomen.

Kennis & educatie

Kennisontwikkeling en educatie zijn onmisbaar, voor zowel jong als oud. Educatie over de Holocaust en de gevolgen van het uitsluiten en vervolgen van minderheden moet structureel worden gegeven. Educatie draagt bij aan verbinding tussen leerlingen en respectvol samenleven met inwoners van verschillende achtergronden.

In Amersfoort zijn er verschillende bestaande educatieprojecten en initiatieven. Zo heeft het Amersfoorts Platform voor Levensbeschouwingen en Religies het plan opgevat lessen te ontwikkelen over verschillende religies en speelt de Stichting Herdenkingsstenen al langere tijd met de gedachte een educatieproject te ontwikkelen. Het lespakket 'De oorlog in mijn buurt', een landelijk programma dat ook in Amersfoort (in samenwerking met Nationaal Monument Kamp Amersfoort) start, brengt ooggetuigen direct in contact met leerlingen, een doeltreffende manier om verhalen over de oorlog en de nawerking van de gebeurtenissen met elkaar te delen. Een andere vorm van educatie zijn de lezingen die overlevenden of nabestaanden geven in klassen. Ook het Joods monument dat naar verwachting wordt onthuld in 2025 zal aangevuld worden met educatie. In het overzicht is het Nationaal Plan Versterking Holocausteducatie (juni 2024) meegenomen. Het plan, waarbij meerdere ministeries en de Nationaal Coördinator Antisemitismebestrijding (NCAB) betrokken zijn, is gericht op acties in het onderwijs, acties vanuit musea en herinneringscentra en maatschappijbrede acties.

De gemeente wil het aanbod van educatie zorgvuldig in kaart brengen en in samenwerking met NEOS Cultuuronderwijs overzichtelijk aan scholen aanbieden. Daar waar nodig kan de gemeente de ontwikkeling van nieuwe lesprojecten financieel ondersteunen.

Toerusting van volwassenen in sleutelposities

We kiezen ervoor om volwassenen die op scholen en andere cruciale instellingen in contact staan met jongeren en volwassenen beter toe te rusten. Dit zijn de mensen in Amersfoort die direct moeten kunnen handelen bij spanningen en conflicten. Hier willen we hen bij helpen. Het antisemitisme neemt toe. Wij keuren antisemitisme af en dragen zorg voor een stad waarin niemand wordt buitengesloten. Om dit doel te bereiken stimuleren en financieren wij het gebruik van het Reflectieprogramma bij Nationaal Monument Kamp Amersfoort, dat hiervoor speciaal is ontwikkeld. Het programma biedt mogelijkheden om dilemma's te verkennen, onder andere op het gebied van diversiteit en inclusie.

Wij nodigen directies van scholen, docententeams en leidinggevenden van buurtcentra uit om hiervan gebruik te maken. Wij nodigen raadsleden ook van harte uit hieraan deel te nemen, de raad ontvangt in het najaar een concrete uitnodiging. Ook worden er trainingen op het gebied van antisemitismebestrijding ingezet.

De methodiek Moreel Beraad die wij als bestuur en ambtelijke organisatie gebruiken om besluitvorming bij morele kwesties te ontleden, willen we vaker inzetten.

Bijdragen aan herstel en versterking van de Joodse identiteit en cultuur

Vanwege de handelingen van de gemeente Amersfoort tijdens de oorlog die Joodse inwoners en bezittingen van de Joodse gemeente hebben benadeeld, en de kille ontvangst voor de terugkerende overlevenden, stellen we in vergelijking met andere steden een collectieve vorm van herstel voor door een financiële bijdrage toe te kennen aan de Joodse Gemeente Amersfoort (NIGa). Deze gemeente is verbonden aan de synagoge in Amersfoort.

Om de Joodse identiteit en cultuur levend te houden (waaronder theater, muziek, culinaire tradities) kiest de gemeente ervoor om bedragen toe te kennen aan specifieke organisaties die in Amersfoort aanbod kunnen realiseren (zoals Joods Welzijn, JMW) Ook de Progressieve Joodse Gemeente Midden-Nederland (PJGMN, oprichtingsadres Amersfoort) ontvangt een bijdrage, voor programma's in Amersfoort. We kiezen voor deze manier in plaats van het bedrag aan één organisatie toe te kennen, om zo een diverse groep te bereiken.

Wij hebben toegezegd ons in te spannen om te verkennen hoe het complex van de synagoge en bijgebouwen, inclusief begraafplaatsen, op een duurzame wijze behouden kan worden als plekken voor de Joodse gemeenschap en van de Joodse cultuur. De verkenning hiernaar loopt.

Erkenning voor families

De families die vragen hebben gesteld vinden unaniem dat het onderzoek goed is uitgevoerd. Ze waarderen de tijd die de onderzoeker heeft kunnen besteden aan het nader

uitzoeken van de gebeurtenissen. We hebben hier als gemeente extra budget voor vrijgemaakt.

Over de vraag bij families over individuele financiële vergoeding wordt door hen verschillend gedacht. In een enkel geval wordt hier prijs op gesteld, in andere gevallen wordt meer gedacht aan algemene maatregelen.

Wij kiezen ervoor om de verwijtbare handelingen van de gemeente te vertalen in een collectieve vorm van herstel zoals in deze Raadsinformatiebrief aangegeven.

We zien dat het leed en de pijn van families tot het heden doorwerkt. Met Amersfoortse culturele partners overleggen we of en hoe we de levensverhalen kunnen uitdiepen en hier aandacht aan kunnen schenken. Een voorbeeld is het vastleggen van een verhaal van een Holocaustoverlevende in interview-vorm.

Individuen & organisaties:

In een paar gevallen zijn individuen en organisaties direct financieel benadeeld door de handelwijze van de gemeente Amersfoort. Dit geldt voor de Joodse Gemeente Amersfoort en voor een enkele familie. Voor een enkele familie gaat het om extra archiefonderzoek. Daarnaast hebben wij toegezegd ons in te spannen om te verkennen hoe het complex van de synagoge en bijgebouwen, inclusief begraafplaatsen, op een duurzame wijze behouden kan worden als plekken voor de Joodse gemeenschap en van de Joodse cultuur. De verkenning hiernaar loopt.

Kernboodschap

De gemeente Amersfoort is zich bewust van moreel laakbare handelingen naar de Amersfoortse Joodse inwoners tijdens en direct na de Tweede Wereldoorlog. De gemeente betuigt diepe spijt en geeft een bijdrage voor herstel aan de Joodse Gemeente Amersfoort. De gemeente bevordert voortdurende aandacht voor de geschiedenis van de Joodse gemeenschap in Amersfoort door de ontwikkeling van educatie, de toerusting van volwassenen bij antisemitismebestrijding en de versterking van de Joodse identiteit en cultuur door cursussen en cultureel aanbod in Amersfoort.

Financiën

Onderwerp	Bedrag	I/S	Kosten en dekking in programma
Lasten			
Kennisontwikkeling en Educatie			
- Educatie voor leerlingen	€ 35.000		
- Training reflectieprogramma voor volwassenen	€ 15.000		
- Training Antisemitismebestrijding	€ 10.000		
Bijdrage voor herstel Joodse Gemeente Amersfoort	€ 70.000	I	4.2 Bestuur en Regionale Samenwerking
Programma versterking Joodse identiteit en cultuur in Amersfoort			
- Progressieve Joods gemeente Midden-Nederland	€ 10.000		
- Joods Welzijn (JMW) / Oy Vey	€ 10.000		
Vervolgonderzoek voor individuele families	€ 10.000		
Totaal Lasten	€ 160.000		
Dekking			
Dekking binnen eigen begroting	€ 160.000	I	4.2 Bestuur en Regionale Samenwerking
TOTAAL SALDO	€ 0		

Participatie

Samenwerken

Door de communicatie met alle betrokkenen zowel tijdens het onderzoek als in deze periode van vervolgstappen intensief en grondig te doen, blijven we in verbinding met onze stadgenoten. We houden dat vast bij de invulling van het vervolg. De aandacht voor de Joodse inwoners en Joodse cultuur vraagt een continue, duurzame aandacht.

Vervolgstappen

De direct betrokken families en organisaties zijn op de hoogte gebracht van de inhoud van deze Raadsinformatiebrief. De financiële bijdragen worden overgemaakt aan genoemde organisaties. Indien nader onderzoek van individuele familiesituaties leidt tot financiële compensatie zal hiervoor dekking moeten worden gezocht. Niet uit te sluiten valt dat er naderhand vergelijkbare situaties blijken te bestaan die op dit moment niet bekend zijn.

Met vriendelijke groet,

Burgemeester en wethouders van Amersfoort,

de secretaris,

de burgemeester,